

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2475

[Total No. of Pages : 4]

[6634]-146

T.Y. LL.B.

LCC-0901 : PROPERTY LAW AND EASEMENT**(2023 Pattern) (Semester - V)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70]

Instructions to the candidates:

- 1) Answer any two questions from Part 'A'. Each question in part 'A' is for 15 marks.
- 2) Answer any three questions from Part 'B'. Each question in part 'B' is for 10 marks.
- 3) Answer any two questions from Part 'C'. Each question in part 'C' is for 05 marks.

PART - A**[2 × 15 = 30]**

- Q1)** Explain the provisions relating to transfer of property for the benefit of Unborn child.
- Q2)** What is Mortgage? What are the rights and liabilities of parties to the mortgage?
- Q3)** "He who accepts the benefits under the instrument must adopt the whole of it". Explain the Doctrine of Election.
- Q4)** Explain the Doctrine of Part Performance under Section 53A of the Transfer of Property Act. What are its conditions and legal effects? Support your answer with leading case laws.

PART - B**[3 × 10 = 30]**

- Q5)** Explain the Doctrine of Fixtures and determine the character of the following properties:
- Diesel oil engine fixed to the earth with the help of nuts and bolts on the cemented foundation for the purposes of running a touring talkies.
 - ATM machine fixed to the earth and wall by the bank in a tenanted premises.
- Q6)** Define Immovable property. Differentiate between lease and licence of immovable property. Support your answer with appropriate case laws.
- Q7)** Explain Doctrine of Notice in detail along with types of notice.
- Q8)** Explain the provisions relating to Ostensible owner and its interphase with Benami Transaction Act.
- Q9)** Discuss in detail the provisions relating to restraints on alienation of property. Substantiate your answer with appropriate case laws.

P.T.O.

PART - C

Q10) Short Notes (Any 2) :

|2 × 5 = 10|

- a) Universal Donee
- b) Essentials of a valid Gift.
- c) Feeding the grant by Estoppel
- d) Acquisition of Easements

Total No. of Questions : 10]

PF-2475

[6634]-146

T.Y. LL.B.

LCC-0901 : PROPERTY LAW AND EASEMENT
(2023 Pattern) (Semester - V)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) भाग 'अ' मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग 'अ' मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांसाठी आहे.
 2) भाग 'ब' मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग 'ब' मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांसाठी आहे.
 3) भाग 'क' मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग 'क' मधील प्रत्येक प्रश्न 05 गुणांसाठी आहे.

भाग - अ

[2 × 15 = 30]

- प्रश्न 1) जन्मलेल्या बाळाच्या फायद्यासाठी मालमत्तेच्या हस्तांतरणाशी संबंधित तरतुदी स्पष्ट करा.
 प्रश्न 2) गहाणखत म्हणजे काय? गहाणखतातील पक्षांचे अधिकार आणि दायित्वे काय आहेत?
 प्रश्न 3) "जो या कराराखालील फायदे स्वीकारतो त्याने त्याचा संपूर्ण स्वीकार केला पाहिजे". निवडणुकीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
 प्रश्न 4) मालमत्ता हस्तांतरण कायद्याच्या कलम 53 अ अंतर्गत भाग कामगिरीचा सिद्धांत स्पष्ट करा. त्याच्या अटी आणि कायदेशीर परिणाम काय आहेत? तुमच्या उत्तराचे समर्थन अग्रगण्य केस कायद्यांसह करा.

भाग - ब

[3 × 10 = 30]

- प्रश्न 5) फिक्स्चरचा सिद्धांत स्पष्ट करा आणि खालील गुणधर्मांचे स्वरूप निश्चित करा :
 • टूरिंग टॉकीज चालविण्यासाठी सिमेंट केलेल्या पायावर नट आणि बोल्टच्या मदतीने जमिनीवर बसवलेले डिझेल ऑइल इंजिन
 • भाडेपट्ट्याच्या जागेत बँकेने जमिनीवर आणि भिंतीवर बसवलेले एटीएम मशीन.
 प्रश्न 6) स्थावर मालमत्तेची व्याख्या करा. स्थावर मालमत्तेचा भाडेपट्टा आणि परवाना यात फरक करा. योग्य केस कायद्यांसह तुमच्या उत्तराचे समर्थन करा.
 प्रश्न 7) नोटीसच्या प्रकारांसह नोटीसचा सिद्धांत सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
 प्रश्न 8) बेनामी व्यवहार कायद्याशी संबंधित तरतुदी आणि त्याचा इंटरफेस स्पष्ट करा.
 प्रश्न 9) मालमत्तेच्या विलगीकरणावरील निर्बंधांशी संबंधित तरतुदींची सविस्तर चर्चा करा. योग्य केस कायद्यांसह तुमचे उत्तर सिद्ध करा.

प्रश्न 10) लघुटिपा (कोणत्याही 2)

[2 × 5 = 10]

- अ) सर्वस्व आदाता
- ब) वैध भेटवस्तूच्या आवश्यक गोष्टी
- क) अनुदान रोखून देणे
- ड) सुविधांचे अधिग्रहण

Total No. of Questions : 10]

PF2476

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

[6634]-147

Third Year LL.B. (Three Year Law Course)

LCC - 0902 : PUBLIC INTERNATIONAL LAW

(2023 Pattern) (Semester - V)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Answer any two questions in Part A carrying 15 Marks each.
- 2) Answer any three questions in Part B carrying 10 Marks each.
- 3) Answer any two questions in Part C carrying 5 Marks each.

PART - A

[2×15=30]

Answer any two questions carrying 15 Marks each.

Q1) Define International law. Explain the historical development of International law.

Q2) Discuss the peaceful means of settlement of international disputes.

Q3) Explain the concept of state succession. Discuss kinds of state succession and effects of state succession.

Q4) What do you mean by recognition of state? Discuss theories and kinds of recognition.

P.T.O.

PART - B

[3×10=30]

Answer any three questions carrying 10 Marks each.

Q5) Explain the principles and purposes of United Nations Organisation.

Q6) Discuss the concept of state responsibility.

Q7) Discuss the relationship between international law and municipal law with the help of different theories.

Q8) Discuss the concept of extradition with the help of decided cases.

Q9) Explain the concept of diplomatic immunity in international law.

PART - C

Q10) Write short notes on: (Any Two)

[2×5=10]

- a) Jurisdiction of ICJ
- b) Calvo clause
- c) Embargo
- d) Estrada doctrine

PF2476

[6634]-147

Third Year LL.B. (Three Year Law Course)

LCC -0902 : PUBLIC INTERNATIONAL LAW

(2023 Pattern) (Semester - V)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) भाग-अ मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. प्रत्येक प्रश्नाला 15 गुण आहेत.
 - 2) भाग-ब मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. प्रत्येक प्रश्नाला 10 गुण आहेत.
 - 3) भाग-क मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. प्रत्येक प्रश्नाला 5 गुण आहेत.

भाग-अ

[2×15=30]

प्र.1) आंतरराष्ट्रीय कायद्याची व्याख्या करा. आंतरराष्ट्रीय कायद्याचा ऐतिहासिक विकास स्पष्ट करा.

प्र.2) आंतरराष्ट्रीय वादांच्या शांततामय निवारणाच्या पद्धती स्पष्ट करा.

प्र.3) राष्ट्र वारसाहक्काची संकल्पना स्पष्ट करा. राष्ट्र वारसाहक्काचे प्रकार आणि राष्ट्र वारसाहक्काचे परिणाम यांची चर्चा करा.

प्र.4) राष्ट्राची मान्यता म्हणजे काय? मान्यतेच्या सिद्धांत आणि प्रकारांविषयी चर्चा करा.

प्र.5) संयुक्त राष्ट्र संघटनेची तत्वे आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.6) राष्ट्राची जबाबदारी या संकल्पनेवर चर्चा करा.

प्र.7) विविध सिद्धांतांच्या मदतीने आंतरराष्ट्रीय कायदा आणि राष्ट्रीय कायदा यांच्यातील संबंधावर चर्चा करा.

प्र.8) न्यायालयीन निर्णयांच्या मदतीने प्रत्यर्पणाच्या संकल्पनेवर चर्चा करा.

प्र.9) आंतरराष्ट्रीय कायद्यातील राजनैतिक/कूटनीतिक संरक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.10) संक्षिप्त टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[2×5=10]

अ) आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाचे अधिकारक्षेत्र

ब) काल्व्हो कलम

क) निर्बंध

ड) एस्त्राडा सिद्धांत

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2477

[Total No. of Pages : 4

[6634]-148

T.Y. LL.B.

(Third Year Three Year Law Course)

LCC-0903 : ADMINISTRATIVE LAW

(2023 Pattern) (Semester - V)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Answer any two questions from Part A. Each question in Part A is for 15 marks.
- 2) Answer any three questions from Part B. Each question in Part B is for 10 marks.
- 3) Answer question No. 10 from Part C as directed. The question No.10 is for 10 marks.

PART - A

[2 × 15 = 30]

- Q1) Discuss the meaning and nature of 'Principles of Natural Justice', also discuss the scope of the rule of fair hearing.
- Q2) Analyse the interdependence between Constitutional Law and Administrative Law and discuss the factors responsible for the increasing growth of Administrative Law.
- Q3) Examine critically the doctrine of Rule of Law and its contemporary significance in a welfare state.
- Q4) How does the court controls the excessive exercise of Administrative discretion? Substantiate your answer with appropriate case laws.

P.T.O.

PART - B

[3 × 10 = 30]

- Q5)** Critically examine the Governmental Immunity from Operation of Law and Immunity from Estoppel.
- Q6)** Discuss the legal remedies available against corporations and public undertakings for violation of legal or fundamental rights.
- Q7)** Explain the significance of transparency in governance and discuss how the Right to Information Act, 2005 promotes transparency and accountability in public administration.
- Q8)** "Ombudsman is a Parliamentary commissioner for administration." Discuss in the light of latest enactments.
- Q9)** Discuss the role and powers of the Commission of Inquiry under The Commissions of Inquiry Act, 1952. How does it contribute to administrative accountability?

PART - C

[2 × 5 = 10]

Q10) Write short note on any two :

- a) Delegated legislation
- b) Separation of power Theory
- c) Administrative Tribunal
- d) Doctrine of Legitimate Expectation

Total No. of Questions : 10]

PF-2477

[6634]-148

T.Y. LL.B.

(Third Year Three Year Law Course)

LCC-0903 : ADMINISTRATIVE LAW

(2023 Pattern) (Semester - V)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) भाग अ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. भाग अ मधील प्रत्येक प्रश्नासाठी 15 गुण आहेत.
 - 2) भाग ब मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. भाग ब मधील प्रत्येक प्रश्नासाठी 10 गुण आहेत.
 - 3) भाग क मधील प्रश्न क्र. 10 दिलेल्या सूचनेप्रमाणे सोडवा. प्रश्न क्र. 10 साठी 10 गुण आहेत.

भाग - अ

[2 × 5 = 30]

- प्रश्न 1) 'नैसर्गिक न्यायाच्या तत्वांचा' अर्थ आणि स्वरूप स्पष्ट करा. तसेच न्याय्य ऐकणीच्या (Fair Hearing) नियमाचा व्याप्तीवर चर्चा करा.
- प्रश्न 2) राज्यघटनेचे कायदे आणि प्रशासकीय कायदे यांमधील परस्परावलंबित्वाचे विश्लेषण करा. आणि प्रशासकीय कायद्याच्या वाढीस कारणीभूत घटकांवर चर्चा करा.
- प्रश्न 3) 'कायद्याचे राज्य' (Rule of Law) या तत्वाचा चिकित्सक आढावा घ्या आणि कल्याणकारी राज्यामधील त्याचे समकालीन महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) न्यायालय प्रशासकीय स्वविवेकाधिकारचा (Administrative discretion) अतिरेक कसा नियंत्रित करते? आपले उत्तर योग्य प्रकरणनिर्णयांच्या संदर्भासह स्पष्ट करा.

- प्रश्न 5) कायद्याच्या अंमलबजावणीपासून शासनाला असलेली प्रतिरक्षण (Governmental Immunity) आणि प्रतिषेध (Estoppel) पासून असलेली प्रतिरक्षण - यांचा चिकित्सक आढावा घ्या.
- प्रश्न 6) कायदेशीर किंवा मूलभूत अधिकारांचे उल्लंघन झाल्यास, महामंडळे (Corporations) व सार्वजनिक उपक्रम (Public Undertakings) यांच्याविरुद्ध उपलब्ध कायदेशीर उपाययोजनावर चर्चा करा.
- प्रश्न 7) प्रशासनातील पारदर्शकतेचे महत्त्व स्पष्ट करा आणि माहितीचा अधिकार अधिनियम 2005 (Right to Information Act, 2005) पारदर्शकता व उत्तरदायित्व (Accountability) कसे प्रोत्साहित करतो, यावर चर्चा करा.
- प्रश्न 8) “लोकायुक्त हा प्रशासनासाठीचा संसदीय आयुक्त आहे.” या विधानाच्या प्रकाशात नवीनतम कायदेविषयक तरतुदींचा संदर्भ घेऊन चर्चा करा.
- प्रश्न 9) आयोग चौकशी अधिनियम, 1952 (The Commissions of Inquiry Act, 1952) अंतर्गत आयोगाची भूमिका आणि अधिकार यांचे विश्लेषण करा. तसेच, तो प्रशासकीय उत्तरदायित्वास (Administrative Accountability) कसा हातभार लावतो, हे स्पष्ट करा.

- प्रश्न 10) कोणत्याही दोन विषयांवर थोडक्यात लिहा.
- अ) प्रतिनिधीत्वाद्वारे बनवलेले कायदे (Delegated Legislation)
 - ब) सत्ताविभाजन सिद्धांत (Separation of Power Theory)
 - क) प्रशासकीय न्यायाधिकरण (Administrative Tribunal)
 - ड) वैध अपेक्षेचा सिद्धांत (Doctrine of Legitimate Expectation)

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PF-2478

[Total No. of Pages : 4

[6634]-149

T.Y. LL.B.

**LSEC 0905 : INTRODUCTION TO CIVIL AND
CRIMINAL MANUAL****(2023 Pattern) (Semester - V)***Time : 2 Hours]**[Max. Marks : 35**Instructions to the candidates:*

- 1) *Questions No. 1 is compulsory, and it covers five marks.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any of the five questions :**[5 × 1 = 5]**

- a) According to the civil manual, what should be maintained by every Judge for cases showing the progress and disposal of work?
- b) How does the case status, daily orders, and judgments of the Bombay High Court can be accessed?
- c) How many judges does A Division Bench of the High Court ordinarily consists of?
- d) What does The Criminal Manual helps in ensure across all criminal courts?
- e) What was pioneered by the Bombay High Court across the High Courts in India for advocates and litigants?
- f) What are the object of the Criminal Manual in the administration of criminal justice?

Q2) Answer the following :

- a) Describe the Distinction between Judicial Magistrate and Executive Magistrate as per the Criminal Manual. **[6]**
- b) Explain the procedure for the preparation and institution of a civil suit as per the Civil Manual and the Code of Civil Procedure. **[4]**

Q3) a) Answer the following :**[2 × 3 = 6]**

- i) Explain the role of Officers of Court as per Supreme Court Rules, 2013.
- ii) Explain the process of Physical, Virtual and Hybrid Hearings.
- b) What are the Powers of Registrar as per the Bombay High Court Appellate Side Rules, 1960? **[4]**

P.T.O.

Q4) a) Answer the following : [2 × 3 = 6]

- i) Discuss the process of Appeals under Clause 15 of Letters Patent.
- ii) Discuss the concept of PDF Bookmarking & Digital Signatures.

b) Attempt any one question : [1 × 4 = 4]

- i) Elaborate Pre-Trial stages as per Civil Manual.
- ii) Explain the process of Appeals to the High Court.

Q5) Attempt any two question : [2 × 5 = 10]

- a) What is mean by Interim relief, write on its Application and order.
- b) What are the Special Leaves as per Civil and Criminal Manual?
- c) What are the e-Filing Rules of the High Court of Bombay, 2022.

Total No. of Questions : 5]

PF-2478

[6634]-149

T.Y. LL.B.

**LSEC 0905 : INTRODUCTION TO CIVIL AND
CRIMINAL MANUAL
(2023 Pattern) (Semester - V)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 अत्यावश्यक आहे आणि त्यासाठी पाच गुण आहेत.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
3) उजव्या बाजूला दिलेले आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्रश्न 1) खालील कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

[5 × 1 = 5]

- अ) दिवाणी नियमावलीनुसार, कामाची प्रगती आणि निकाल दर्शविणाऱ्या प्रकरणांसाठी प्रत्येक न्यायाधीशाने काय राखले पाहिजे?
ब) मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खटल्याची स्थिती, दैनंदिन आदेश आणि निकाल कसे मिळवता येतात?
क) उच्च न्यायालयाच्या एका खंडपीठात साधारणपणे किती न्यायाधीश असतात?
ड) सर्व फौजदारी न्यायालयांमध्ये फौजदारी नियमावली काय सुनिधित करण्यास मदत करते?
इ) भारतातील सर्व उच्च न्यायालयांमध्ये वकिलांसाठी आणि पक्षकारांसाठी मुंबई उच्च न्यायालयाने काय सुरू केले?
फ) फौजदारी न्याय प्रशासनात फौजदारी नियमावलीचे उद्दिष्ट काय आहे?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या :

- अ) क्रिमिनल मॅन्युअलनुसार न्यायिक दंडाधिकारी (Judicial Magistrate) आणि कार्यकारी दंडाधिकारी (Executive Magistrate) यांच्यातील फरक स्पष्ट करा. [6]
ब) सिव्हिल मॅन्युअल आणि नागरी प्रक्रिया संहिता (Code of Civil Procedure) नुसार दिवाणी खटल्याची तयारी आणि दाखल करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [4]

प्रश्न 3) अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या :

[6]

- i) सर्वोच्च न्यायालय नियम, 2013 (Supreme Court Rules, 2013) नुसार न्यायालयातील अधिकारी (Officers of Court) यांची भूमिका स्पष्ट करा.
ii) भौतिक, आभासी आणि मिश्र (Physical, Virtual and Hybrid) सुनावणी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
ब) बॉम्बे उच्च न्यायालय अपीलीय बाजू नियम, 1960 (Bombay High Court Appellate Side Rules, 1960) नुसार नोंदणी अधिकारऱ्याचे (Registrar) अधिकार सांगा. [4]

प्रश्न 4) अ) खालील प्रश्न सोडवा : [2 × 3 = 6]

- i) लेटर्स पेटंटच्या कलम 15 अंतर्गत अपील (Appeals under Clause 15 of Letters patent). प्रक्रिया चर्चा करा.
- ii) पीडीएफ बुकमार्किंग (PDF Bookmarking) आणि डिजिटल स्वाक्ष्या (Digital Signatures) ची संकल्पना सांगा.

ब) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [1 × 4 = 4]

- i) सिव्हिल मॅन्युअलनुसार न्यायप्रविष्ट होण्यापूर्वीची टप्पे (Pre-Trial stages) विषाद करा.
- ii) उच्च न्यायालयाकडे केलेली अपील (Appeals to the High Court) सांगा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्न सोडवा : [2 × 5 = 10]

- अ) अंतरिम दिलासा (Interim Relief) म्हणजे काय? त्यावरील अर्ज (Application) आणि अंतरिम दिलासा आदेश (Interim Relief Order) यांविषयी लिहा.
- ब) सिव्हिल आणि क्रिमिनल मॅन्युअलनुसार विशेष परवानगी (Special Leaves) यांविषयी माहिती द्या.
- क) बॉम्बे उच्च न्यायालय ई-फायलिंग नियम, 2022 (e-Filing Rules of the High Court of Bombay, 2022) कोणते आहेत, ते स्पष्ट करा.

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF2480

[Total No. of Pages : 4

[6634]-151

Third Year LL.B. (Three Year Law Course)
LDSE 0907 : LAW OF FORENSIC SCIENCE
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (Theory)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Answer any TWO questions from Part-A. Each question in Part-A is for 15 marks
- 2) Answer any THREE questions from Part-B. Each question in Part-B is for 10 marks.
- 3) Answer questions no. 10 from Part C as directed. The questions no 10 is for 10 marks.

PART - A

[2×15=30]

Q1) What is 'Narcoanalysis'? Explain Scientific Theory behind narcoanalysis, its Importance in criminal investigation, NHRC guidelines for conducting such test and its evidentiary value in Court of Law.

Q2) Discuss Meaning, Nature, Scope of Forensic Science and its role in criminal law.

Q3) Define the meaning and scope of Ballistics and Explain the role of a ballistics expert, his opinion and admissibility of such opinion in the Court of Law.

Q4) Explain Fingerprint Forensics in detail.

P.T.O.

PART - B

[3×10=30]

- Q5)** What is criminal profiling? Discuss importance and limitations of Criminal Profiling.
- Q6)** Discuss the systematic process of crime scene management emphasizing the importance of scientific methods and preservation of evidence.
- Q7)** Discuss the role of autopsy and forensic examination in investigating sexual offenses with special reference to collection and preservation of biological evidence.
- Q8)** What is the difference between forensic chemistry and forensic toxicology?
- Q9)** Explain Right to Privacy and Right against Self Incrimination with leading cases.

PART - C

Q10) Answer any two of the following.

[2×5=10]

- a) Frye standard and Daubert standard
- b) Inquest-by Police and Magistrate
- c) DNA Fingerprinting
- d) Role of Forensic Science Laboratories in investigation

PF2480

[6634]151

Third Year LL.B. (Three Year Law Course)
LDSE 0907 : LAW OF FORENSIC SCIENCE
(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (Theory)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) भाग-अ मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांसाठी आहे.
 - 2) भाग-ब मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांसाठी आहे.
 - 3) भाग-क मधील प्रश्न क्रमांक 10 ची उत्तरे निर्देशानुसार द्या. प्रश्न क्रमांक 10 हे 10 गुणांसाठी आहे.

भाग-अ

[2×15=30]

प्र.1) 'नार्कोअॅनालिसिस' म्हणजे काय? नार्कोअॅनालिसिसमार्गील वैज्ञानिक सिद्धांत, गुन्हेगारी तपासात त्याचे महत्त्व, अशा चाचणीसाठी राष्ट्रीय मानकाधिकार आयोगाच्या मार्गदर्शक तत्त्वे आणि न्यायालयात त्याचे पुराव्याचे मूल्य स्पष्ट करा.

प्र.2) फॉरेंसिक सायन्सचा अर्थ, स्वरूप, व्याप्ती आणि फौजदारी कायद्यातील त्याची भूमिका यावर चर्चा करा.

प्र.3) बॅलिस्टिक्सचा अर्थ आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. बॅलिस्टिक्स तज्ञाची भूमिका, त्याचे मत आणि न्यायालयात अशा मताची स्वीकारार्हता यांचे वर्णन करा.

प्र.4) फिंगरप्रिंट फॉरेंसिक्स सविस्तरपणे समजावून सांगा.

प्र.5) गुन्हेगारी प्रोफाइलिंग म्हणजे काय? गुन्हेगारी प्रोफाइलिंगचे महत्त्व आणि मर्यादा यावर चर्चा करा.

प्र.6) वैज्ञानिक पद्धती आणि पुराव्याचे जतन यांचे महत्त्व अधोरेखित करणाऱ्या गुन्हेगारी दृश्य व्यवस्थापनाच्या पद्धतशीर प्रक्रियेची चर्चा करा.

प्र.7) लैंगिक गुन्हांच्या तपासात जैविक पुराव्याचे संकलन आणि जतन करण्यासंदर्भात शवविच्छेदन आणि न्यायवैद्यक तपासणीची भूमिका काय आहे यावर चर्चा करा.

प्र.8) फॉरेंसिक केमिस्ट्री आणि फॉरेंसिक टॉक्सिकोलॉजीमध्ये काय फरक आहे?

प्र.9) प्रमुख न्याय निवाड्यांच्या साह्याने गोपनीयतेचा अधिकार आणि स्वतःवर आरोप करण्याविरुद्धचा अधिकार स्पष्ट करा.

प्र.10) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[2×5=10]

- अ) फ्राय स्टॅंडर्ड आणि डौबर्ट स्टॅंडर्ड
- ब) पोलिस आणि दंडाधिकाऱ्यांकडून चौकशी
- क) डीएनए फिंगरप्रिंटिंग
- ड) तपासात फॉरेंसिक सायन्स लॅबोरेटरीजची भूमिका

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF2481

[Total No. of Pages : 4

[6634]-152

Third Year LL.B. (Three Year Law Course)

LDSE 0908 : LAND LAWS

(2023 Pattern) (CBCS) (Semester - V)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Answer any Two questions from Part A. Each question in Part A is for 15 marks.
- 2) Answer any THREE questions from Part B. Each question in Part B is for 10 marks.
- 3) Answer question No.10 from Part C as directed. Question No.10 is for 10 marks.

PART - A

[2×15=30]

- Q1) Explain the provisions relating to the use of land under the Maharashtra Land Revenue Code, 1966. How does the Code regulate agricultural and non-agricultural use of land?
- Q2) Explain the concept of Termination of Tenancy by surrender under the Maharashtra Tenancy and Agricultural Act, 1948 and state the essential conditions required for a valid surrender.
- Q3) Explain in detail the legal framework for the Identification and Distribution of surplus agricultural land under the Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) Act, 1961. Discuss the procedure adopted by authorities and the conditions attached to such distribution.
- Q4) Explain in detail the particulars of Plaintiff and the grounds for rejection of Plaintiff under the Mamlatdar's Court Act, 1906.

P.T.O.

PART - B

[3×10=30]

- Q5)** Explain in detail the categories of land exempted from the ceiling limits under The Maharashtra Agricultural Lands (Ceiling on Holdings) Act, 1961 and discuss the rationale behind granting such exemptions.
- Q6)** Discuss in detail the appointment, powers, and functions of the Consolidation Officer under the Maharashtra Prevention of Fragmentation and Consolidation of Holdings Act, 1947.
- Q7)** Discuss the appointment, powers, and functions of the Mamlatdar and Joint Mamlatdars under The Mamlatdars' Courts Act, 1906.
- Q8)** Explain the provisions relating to boundaries and boundary marks under the Maharashtra Land Revenue Code, 1966. Discuss the importance of boundary determination in revenue administration.
- Q9)** Discuss the legal provisions relating to Termination of tenancy on the ground of Default by the Tenant under The Maharashtra Tenancy and Agricultural Lands Act, 1948.

PART - C

Q10) Write Short Notes on (any two)

[2×5=10]

- a) Maharashtra Revenue Tribunal
- b) Ceiling area and Economic Holding
- c) Family Unit
- d) Nistar Patrak

Total No. of Questions : 10]

PF2481

[6634]-152

Third Year LL.B. (Three Year Law Course)

LDSE 0908 : LAND LAWS

(2023 CBCS Pattern) (Semester - V)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) भाग-अ मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.
 - 2) भाग-ब मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.
 - 3) निर्देशानुसार भाग-क मधील प्रश्न क्रमांक 10 चे उत्तर द्या. प्रश्न क्रमांक 10 हा 10 गुणांचा आहे.

भाग - अ

[2×15=30]

प्र.1) महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, 1966 अंतर्गत जमिनीच्या वापराशी संबंधित तरतुदी स्पष्ट करा. ही संहिता जमिनीच्या कृषी आणि बिगर-कृषी वापराचे नियमन कसे करते?

प्र.2) महाराष्ट्र भाडेकरार व शेतजमीन अधिनियम, 1948 अंतर्गत शरणागतीद्वारे भाडेपट्टा समाप्त करण्याची संकल्पना स्पष्ट करा आणि वैध शरणागतीसाठी आवश्यक असलेल्या आवश्यक अटी सांगा.

प्र.3) महाराष्ट्र कृषी जमीन (धारणेवरील कमाल मर्यादा) कायदा, 1961 अंतर्गत अतिरिक्त शेती जमिनीची ओळख आणि अशा वितरणाशी कायदेशीर चौकट सविस्तरपणे स्पष्ट करा. अधिकाऱ्यांनी स्वीकारलेल्या प्रक्रियेची आणि अशा वितरणाशी जोडलेल्या अटींची चर्चा करा.

प्र.4) मामलतदार न्यायालय कायदा, 1906 अंतर्गत वादाचे तपशील आणि वाद नाकारण्याचे कारण सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

- प्र.5) महाराष्ट्र कृषी जमीन (धारणेवरील कमाल मर्यादा) कायदा, 1961 अंतर्गत कमाल मर्यादेतून सूट दिलेल्या जमिनीच्या श्रेणींचे तपशीलवार स्पष्टीकरण द्या आणि अशा सूट देण्यामागील तर्कावर चर्चा करा.
- प्र.6) महाराष्ट्र विखंडन प्रतिबंध व धारित एकत्रीकरण अधिनियम, 1947 अंतर्गत एकत्रीकरण अधिकाऱ्याची नियुक्ती, अधिकार आणि कार्ये यावर सविस्तर चर्चा करा.
- प्र.7) मामलतदार न्यायालय कायदा, 1906 अंतर्गत मामलतदार आणि संयुक्त मामलतदारांच्या नियुक्त्या, अधिकार आणि कार्ये यावर चर्चा करा.
- प्र.8) महाराष्ट्र महसूल संहिता, 1966 अंतर्गत सीमा आणि सीमा चिन्हांशी संबंधित तरतुदी स्पष्ट करा. महसूल प्रशासनात सीमा निश्चितीचे महत्त्व यावर चर्चा करा.
- प्र.9) महाराष्ट्र भाडेकरार व शेतजमीन अधिनियम, 1948 अंतर्गत भाडेकरूने कसूर केल्याच्या कारणास्तव भाडेपट्टा समाप्त करण्याशी संबंधित कायदेशीर तरतुदींची चर्चा करा.

भाग-क

प्र.10) कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टिप लिहा

[2×5=10]

- अ) महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण
- ब) कमाल क्षेत्रे आणि निर्वाहक क्षेत्र
- क) कुटुंब घटक
- ड) निस्तार पत्रक

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF2482

[Total No. of Pages : 4

[6634]-153

Third Year LL.B.

LDSE 0909 : ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND LAW
(2023 Pattern) (Semester - V)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Answer any two questions from Part A. Each question in part A is for 15 marks.
- 2) Answer any three questions from Part B. Each question in part B is for 10 marks.
- 3) Answer Question. no. 10 from Part C as directed. Question no. 10 is for 10 marks.

PART - A

[2×15=30]

- Q1)** Explain the concept and evolution of Artificial Intelligence. Discuss the types of AI and their applications in various sectors, with special reference to legal field.
- Q2)** Analyse legal provisions in India relevant to Artificial Intelligence, with reference to Indian Constitution and Information Technology Act, 2000.
- Q3)** Explore the role of Artificial Intelligence as a potential substitute for human intelligence in the justice system, highlighting its usefulness and limitations within the Civil Justice System.
- Q4)** Compare legal framework governing AI in other countries vis-à-vis that in India. Propose some provisions for future laws and regulations on AI.

P.T.O.

PART - B

[3×10=30]

- Q5)** Discuss the key principles of AI ethics, focusing on fairness, reliability, safety, privacy and inclusiveness.
- Q6)** Analyse the provisions of Patent Act, 1970 with reference to patentability of AI inventions.
- Q7)** Examine the concept of product liability in the context of Artificial Intelligence systems. What legal principles should govern liability for harm caused by AI products?
- Q8)** Critically examine the use of Artificial Intelligence in legal research and document review. What are the potential benefits, limitations and legal or ethical concerns arising from the integration of AI tools in these processes?
- Q9)** Discuss the important provisions of Personal Data Protection Bill (PDPB), 2019.

PART - C

Q10) Write a note on any TWO of the following :

[2×5=10]

- a) Legal issues in the use of AI in healthcare and finance
- b) Trademark issues in the use of Artificial Intelligence
- c) Use of AI in law
- d) Governmental Guidelines on AI Governance

Total No. of Questions : 10]

PF2482

[6634]-153

Third Year LL.B.

LDSE 0909 : ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND LAW

(2023 Pattern) (Semester - V)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) भाग-अ मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-अ मधील प्रत्येक प्रश्नाला 15 गुण आहे.
 - 2) भाग-ब मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-ब मधील प्रत्येक प्रश्नाला 10 गुण आहे.
 - 3) निर्देशानुसार भाग-क मधील प्रश्न क्रमांक 10 चे उत्तर द्या. प्रश्न क्रमांक 10 हा 10 गुणांसाठी आहे.

भाग-अ

[2×15=30]

- प्र.1) कृत्रिम बुद्धिमत्तेची संकल्पना आणि उत्क्रांती स्पष्ट करा. कायदेशीर क्षेत्राच्या विशेष संदर्भात, विविध क्षेत्रांमध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे प्रकार आणि त्याचे उपयोग यावर चर्चा करा.
- प्र.2) भारतीय संविधान आणि माहिती तंत्रज्ञान कायदा, 2000 च्या संदर्भात, कृत्रिम बुद्धिमत्तेशी संबंधित भारतातील कायदेशीर तरतुदींचे विश्लेषण करा.
- प्र.3) न्यायव्यवस्थेत मानवी बुद्धिमत्तेला संभाव्य पर्याय म्हणून कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या भूमिकेचा शोध घ्या, नागरी न्यायव्यवस्थेतील त्याची उपयुक्तता आणि मर्यादा अधोरेखित करा.
- प्र.4) इतर देशांमध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे नियमन करणाऱ्या कायदेशीर चौकटीची भारतातील चौकटीशी तुलना करा. कृत्रिम बुद्धिमत्तेवरील भविष्यातील कायदे आणि नियमांसाठी काही तरतुदी प्रस्तावित करा.

- प्र.5)** निष्पक्षता, विश्वासार्हता, सुरक्षितता, गोपनीयता आणि समावेशकता यावर लक्ष केंद्रित करून एआय नीतिमतेच्या प्रमुख तत्वांची चर्चा करा.
- प्र.6)** एआय शोधांच्या पेटेंटेबिलिटीच्या संदर्भात पेटेंट कायदा, 1970 च्या तरतुदींचे विश्लेषण करा.
- प्र.7)** कृत्रिम बुद्धिमत्ता सिस्टमच्या संदर्भात उत्पादन दायित्वाच्या संकल्पनेचे परीक्षण करा. एआय उत्पादनामुळे होणाऱ्या हानीसाठी कोणत्या कायदेशीर तत्वांनी दायित्वाचे नियमन केले पाहिजे?
- प्र.8)** कायदेशीर संशोधन आणि दस्तऐवज पुनरावलोकनात कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या वापराचे गंभीरपणे परीक्षण करा. या प्रक्रियामध्ये एआय टूल्सच्या एकात्मिकतेमुळे उद्भवणारे संभाव्य फायदे, मर्यादा आणि कायदेशीर किंवा नैतिक चिंता काय आहेत?
- प्र.9)** वैयक्तिक डेटा संरक्षण विधेयक (पीडीपीबी), 2019 च्या महत्वाच्या तरतुदींवर चर्चा करा.

- प्र.10)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा.

[2×5=10]

- अ) आरोग्यसेवा आणि वित्त क्षेत्रात एआयच्या वापरातील कायदेशीर समस्या
- ब) कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या वापरातील ट्रेडमार्क समस्या
- क) कायद्यात एआयचा वापर
- ड) एआय प्रशासनावरील सरकारी मार्गदर्शक तत्वे

